

СТ А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Димчо В. Момчилов (Катедра „История и философия”,
Университет „Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас),
член на научно жури в конкурс за професор, обявен в ДВ, бр. 101 от 18.12.2012 г. за
нуждите на Катедра „История и археология” при Факултет „Хуманитарни науки”
на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”

За конкурса за професор, обявен в ДВ, бр. 101 от 18.12. 2012 г. за нуждите на Катедра „История и археология” на Шу „Епископ Константин Преславски”, е подал документи само един кандидат - доцент д-р Стоян Витлянов Стоянов.

Д-р Стоян Витлянов (доцент от 1998 г.) работи в Шуменски университет повече от 14 години (от 1998 г.) като щатен преподавател, а като хоноруван - още от 1991 г. Почти целият му трудов стаж (с изключение на една година 1974-1975 г.) е преминал в системата на НАИМ при БАН – филиал Шумен и Шуменския университет. Специализирал е в университета Йохан Волфганг Гьоте във Франкфурт на Майн.

Посветил е повече от 38 години на изследване на средновековната българска култура. Той е признат теренен изследовател. Участвал е и е ръководил археологически проучвания в Плиска, Велики Преслав, Шуменска крепост, Балчик. Резултатите от проучванията му са популяризирани чрез многобройни научни публикации – над 140 (монографии, студии, статии) и участие в редица научни форуми. Чете основни лекционни курсове. Непрекъснато усърдно подобрява своята професионална квалификация.

За рецензиране са представени публикациите след заемането на научната длъжност „доцент” от 1998 г. насам. Те включват: 3 монографии и 48 студии и статии в научни списания и сборници, 2 рецензии и 10 отчета с резултати от археологически проучвания в АОР.

Първата монография (*Архиепископията – манастир в Плиска*. Академично издателство „Проф. Марин Дринов” София, 2004) е в съавторство с Павел Георгиев. Тя е задълбочено изследване на Голямата базилика в Плиска и манастира около нея. Стоян Витлянов разработва втората част от труда, а именно - археологическите материали, производствените съоръжения и стопанските дейности, некрополите и гробовете, както и каталозите на гробовете и находките. Това е в синхрон с трайните му интереси в областта на манастирското строителство. Прави обстоен анализ на керамичния материал и най-вече на стопанския облик на манастира.

Втората монография (**Витлянов, Ст.** *Военноадминистративни сгради от двореца във Велики Преслав IX-X век*. Академично издателство „Марин Дринов”. София, 2004, 166 стр.) е посветена на получените археологически резултати от проучванията на две монументални сгради във Вътрешния град на Преслав от IX-X в., които със своето местоположение заемат важно място в градоустройството на дворцовия център на Преслав. Монографията е плод на четиринадесетгодишно непрекъснато археологическо изследване. С първата част на посочената монография

Ст. Витлянов внася нови щрихи към облика на Преславския дворецов център, като включва в него този неизвестен досега архитектурен комплекс - аспект от богатата преславска култура, сгради, съществували и функционирали през IX-X в. Втората част - публикуването на откритите археологически материали, заема и по-голямата част от монографията. Авторът обстойно разглежда керамиката, култовите предмети, предметите на въоръжението и бита, монетите и моливдовулите. В стройна система е разработен разделът, посветен на „Предмети на въоръжението и военния бит“, а много подробно - този за „Предмети на бита“. Съществена част от труда са каталозите.

Третата монография (**Витлянов, Ст. Стопанският живот в Плиска и велики Преслав през Средновековието. Археологически аспекти.** УИ „Епископ Константин Преславски“. Шумен, 2012, 184 стр.) очертава едно от основните направления, които кандидатът изследва през своята дългогодишна археологическа кариера – процесът на стопанското развитие на Плиска и Велики Преслав. Настоящото изследване идва, за да постави началото на запълването на една празнота в българската историография и хронологически обхваща периода VII – X в. - от основаването на Дунавска България, изграждането на столица Плиска и падането на Преслав и североизточните български земи под византийска власт. Установява основните фактори, обуславящи стопанското развитие на Плиска и Велики Преслав. Спира се на земеделието като главно занимание на населението и в големите градски центрове Плиска и Преслав, обособява скотовъдството като важен поминък, както и ролята на традиционните занаятчийски дейности и извършващата се търговия. Внася свой поглед върху анализирането на икономическото развитие на Първото българско царство, върху чийто генезис оказват влияние различни производствени и културни традиции. Насочва вниманието си към занаятите като икономическата основа за развитието на стопанския живот в Плиска и Преслав през периода на Първото българско царство. Анализът на занаятчийските дейности е основан върху конкретните археологически данни и пречупен през призмата на тяхното тълкуване. Отделен момент в изследването е характеризиранието на стопанския облик на столичните манастири през IX-X в. в Плиска и Преслав. Предложил едно комплексно изследване на всички стопански прояви чрез интердисциплинарни науки, Ст. Витлянов представя столиците освен като резиденции на владетелите и културни и църковни центрове на Първото българско царство, но същевременно и големи стопански, производствени и търговски средища.

Много полезна и навременна е издадената библиография (**Библиография на доц. д-р Стоян Витлянов.** Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“. Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“. Шумен, 2012). Включени са всички научни изследвания на кандидата (книги, монографии, студии, статии, съобщения, рецензии, отзиви и археологическите резултати) за периода 1976-2012 г.

В представените публикации доц. Стоян Витлянов остава верен докрай на двата стълба на българската археология от Първото българско царство – Плиска и Преслав. На тях той посвещава общо около 95 % от своята продукция за времето след 1998 г., включително с резултатите в АОР – конкретно на Плиска с общите и тези от АОР са 25, а на Преслав – 24 бр. (само 3 материала са „външни“ – един от Разградско и два от Марково, Варненско). В някои от тях обнародва редки, уникални и единствени находки. Широк и разнообразен е спектърът на тематичността в публикационната му дейност – от архитектура и градоустройство (в централната част на Преслав) до обосновката на средновековния български град (Плиска и Преслав), от разглеждането на отделни занаяти (пр. керамично, ковачество и неговата технология, железарство изобщо) до апликации, накити, оръжия, инструменти и сечива, от българските

манастири и техният производствен характер до съществения въпрос за терминологията на занаятчийските инструменти и наименованията им в старобългарския език.

Установеният траен интерес на доц. д-р Стоян Витлянов се проявява в няколко тематични направления:

1. В сферата на архитектурата – конкретизиран в централната част на Преслав и манастира край Голямата базилика в Плиска.

2. На средновековното старобългарско въоръжение.

В това направление той продължава традицията на изследване и обнародване на нови материали основно от Плиска и Преслав като продължение на забележителното му изследване „Старобългарското въоръжение (по археологически данни от Плиска, Мадара и Велики Преслав). София, 1996. Мога да отбележа, че за мен изследванията на д-р Стоян Витлянов, посветени на старобългарското въоръжение, са един от най-съществените приноси изобщо в сферата на тази проблематика за целия период на медиевистиката.

3. На средновековните занаяти и производства през IX-X в. и на инструменти, сечива и инвентар.

Акцентирайки на резултатите от археологическите изследвания на Плиска и Преслав, авторът е най-продуктивният в тази посока. Нов момент е разработването на въпроси от терминологията им в старобългарския език, а също така на производства и на отделни технологии за изработването на инструменти, сечива и инвентар (примерно ковашкия занаят).

4. На икономическата характеристика в средновековна България IX-X в. Измежду тези въпроси важно място заемат:

- крайградските имения (определени именно терминологично като имения) в Плиска, представляващи свободно развити архитектурни комплекси (затворени със стени и организирани около вътрешни дворове), селищни, но в същото време и производствени структури;

- точно производствените структури в Плиска и Преслав са част от обосновката за възникването и развитието на средновековния град. Предложен е опит за очертаване на картината на пространствената локализация и на производствените структури като част от цялостното урбанистично изграждане на Плиска и Преслав;

- важното значение на социално-икономическите условия - формирането на пространствения облик на Плиска и Преслав се намира в тясна връзка с тяхното социално-икономическо и политическо развитие и за Стоян Витлянов съоръжаването и функционирането на двата столични града е продиктувано от предварително разработени градоустройствени планове;

- неразработваният до публикацията на Ст. Витлянов въпрос за старобългарските метрологични термини.

- цялостен поглед върху развитието на ранносредновековния български град.

5. За производствения характер на българските средновековни манастири.

Стоян Витлянов е доктор и доцент с продължителен стаж, представил монографичен и публикационни трудове по проблемите на социално-икономическите характеристики на българското общество IX-X в. и развитието на ранносредновековния български град. Той е със съществен принос в проучването на редица сфери на обществения и културния живот на старобългарската култура – архитектура, градоустройство, керамика, накити.

Приносните моменти в научно-изследователската работа на д-р Стоян Витлянов могат да се изведат така:

1. По въпросите на спецификата на средновековното българско въоръжение като един от много малкото автори с обобщаващи изследвания;

2. Проблемът за железобработването в българските земи VIII-XIV в. и особено през периода на Първото българско царство.

3. В областта на метрологията.

4. Извеждам като съществен принос изследванията на автора в областта на стопанския живот, увенчан с обобщаваща монография.

Резултатите от изследванията на д-р Стоян Витлянов са публикувани както в престижни наши издания – списания и поредици (на: БАН, университети, НИМ и други музеи), така и в чуждестранни.

Автор е и на 43 научно-популярни статии във вестници и списания.

Общо продукцията му надвишава 140 публикации - монографии, студии, статии, съобщения с научен и научно-популярен характер в наши и чужди издания.

Дългогодишен хоноруван (в Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”, Варненски свободен университет „Черноризец Храбър” и в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”) и щатен преподавател в Шуменски университет. Чел е основни лекционни курсове по няколко дисциплини: общ курс по археология; средновековна българска археология; славянска и прабългарска археология; увод в археологията; археологическа документация; методи на полевата археология; селищни структури на Долния Дунав VII-X в; български средновековни некрополи; типология на средновековната керамика; културно-историческо наследство на етносите в България; българска средновековна архитектура. Чел е и други лекционни курсове.

Участвал е в поредица от проекти, както международни – българо-немски между университетите във Франкфурт на Майн, Шуменския университет „Епископ Константин Преславски”, Софийския университет „Св. Климент Охридски” и НАИМ при БАН; между Шуменския университет и Прешовския университет (Република Словакия), в проект между ШУ „Епископ Константин Преславски” и НАИМ при БАН, така и във вътрешноуниверситетски.

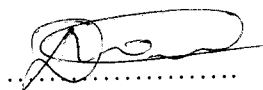
Научен ръководител е на успешно защитил през 2005 г. докторант и на 28 дипломанти.

Участник е в редколегиите на престижни издания като поредиците Плиска - Преслав, Трудове на катедрите по история и богословие, Историкии, *Studia Hungaro-Vulgarica*.

Цялостната дейност на доц. д-р Стоян Витлянов оставя възможно най-добрите впечатления за професионализъм. Съществени са неговите резултати и приноси в областта на средновековната българска археология.

В заключение убедено считам, че кандидатурата на доц. д-р Стоян Витлянов Стоянов отговаря на изискваната за заемане на академичната длъжност „професор” и категорично препоръчвам на уважаемото жури и подкрепям избора му „ЗА” на тази длъжност.

Карнобат
24.03.2013 г.

доц. д-р Димчо Момчилов